

La chombra pitschna segua «la via prudenta»

Lescha da linguas en la chombra pitschna

DA CLAUDIA CADRUVI / ANR

■ **Il cussegl dals chantuns percorra in'otra via cun la lescha da linguas. L'emprima lingua estra en scola na sto betg esser ina lingua naziunala, sco quai ch'il cussegl naziunal aveva decidi.** Be in punct ha dà da discurre ier en la chombra pitschna. Quel da las linguas en scola. Ils auters artitgels da la lescha da linguas federala èn passads senza discussiun. La moda e maniera co ch'i saja da proteger las duas linguas da minoritad è stada incontestada. Era davart ils radund 15 milliuns francs, che la lescha custa, n'ha nagin parlamentari pers in pled.

Betg periclitat cumpromiss

«I n'è betg ina via prudenta», ha Anita Fetz ditg davart la direcziun ch'il cussegl naziunal è i la stad puncto politica da linguas. La chombra gronda aveva scrit en la lescha ch'ils chantuns hajan l'emprim d'insegnar ina lingua naziunala en scola e pir suenter l'anglais. Questa decisiun periclitass il cumpromiss Har- mos ch'ils chantuns avevan chattà gist

curt avant la sessiun da stad. «Quest cumpromiss na duess ins betg far sbal- lunar», ha Fetz avertì sco presidenta da la cumissiun da cultura. Plinavant ha- jan plirs chantuns già votà ed investà blers milliuns francs en la furmaziun dals scolasts ch'instrueschan uss anglais en scola primara. In referendum dals chantuns na fiss betg exclus, sch'il par- lament federal insistess ch'i sto vegnir instrui l'emprim ina lingua naziunala.

Plinavant saja quai era stà ina alian- za disgraziusa che haja procurà per la discussiun en il cussegl naziunal.

Blers cussegliers naziunals da la pps avevan votà per la varianta cun la lingua naziunala, per metter en privel l'entira lescha e per suenter pudair sballunar pli facilmain il project.

Pli gugent ils Anglais ch'ils Romands?

«La Svizra è naschida ord la voluntad vi- ver ensemen. Quai è characteristic», ha ditg Ory. Ma i saja forse era la flaiuvez- za da la Svizra. I na saja betg pussaivel da viver ensemen senza sa chapir in l'au- ter. A Biel discurren blers duas linguas

Tenor il cussegl dals chantuns na sto l'emprima lingua estra en scola betg esser ina lingua naziunala, sco quai ch'il cussegl naziunal aveva decidi. KEYSTONE

Politichers tschantschan per ils votants

«Jau na discurr uss aposta betg talian», ha Dick Marty ditg ier durant la de- batta da la lescha da linguas. «Sch'jau discurress talian, avessi be puspè num ch'jau tschantschia be per la televi- siun da la Svizra taliana.» Talas re- martgas fetschian ins dentant be tar ils politichers da la Svizra taliana. Dals politichers da la Svizra tudestga e franzosa na ditgian ins mai quai, sche- gea che lez discurren era be per lur televi- siuns e lur votants. «Sch'i na fiss betg uschia, fiss la sessiun già damaun a fin», ha remartgà Marty a l'entschat- ta da ses votum. El ha cunzunt fatg at- tent ch'i dettia adina pli paucs politi- chers ed emploiads che chapeschian e discurren talian a Berna, en chapita- la svizra.

Christoffel Brändli n'è betg seguì l'exempel da Marty. El ha aposta ditg intginas construcziuns rumantschas durant la debatta. «La lingua rumantscha nun è be in agiunt a tschellas lin- guas. Ella è in pilaster impurtant per noss pajais», ha Brändli ditg. Sche quai è uss stà be per la Televisiun Ruman- tscha u per ils votants rumantschs n'ha Brändli sa chapescha betg aschuntà. En mintga cas han ils collegas en il cussegl dals chantuns puspè ina giada g' la qui- da d'udir il rumantsch.

ch'era il geniturs en Svizra franzosa na votassan forse betg exnum persuenter da laschar emprender lur uffants l'em- prim ina lingua naziunala en scola.

ed emprendian perquai era pli tgunsch anc ina terza e quarta lingua estra. Ma i fetschia la parita, sco sche tschertins en Svizra tudestga discurren pli gugent cun ils Anglais che cun ils convischins franzos. I saja impurtant ch'ins scrivia en la lescha d'emprender l'emprim ina lingua naziunala.

Era Lombardi ha tegnì in pledoier – gist en trais linguas – per questa varian- ta. La Svizra dettia en quest grà er in bun exempel per ils auters pajais en l'Europa.

«Les Suisse allemands ont leur quali- tés, et ils ont leur fauts», ha cusseglier federal Pascal Couchepin ditg. El ha den- tant refusà da scriver avant als chantuns tgenina lingua ch'els stoppian empen- der l'emprim en scola. Ins stoppia sa stentar per ina collavuraziun a moda simpatica.

Fetz ha il davos anc ina giada avertì

ch'era il geniturs en Svizra franzosa na votassan forse betg exnum persuenter da laschar emprender lur uffants l'em- prim ina lingua naziunala en scola.

Il cussegl dals chantuns ha votà cun 26 cunter 8 vuschs per stritgar la claus- la ch'il cussegl naziunal aveva mess la stad en la lescha.

Promover il tudestg da scrittira

Durant la debatta d'entrada èn anc ve- gnidas tangadas autras dumondas. Uschia ha per exempel Langenberger ditg ch'i saja impurtant ch'ins promovia en Svizra tudestga il «bonne allemand», pia il Tudestg da scrittira. Cun ina pli consequenta utilisaziun dal tudestg da scrittira avessan persunas d'autras lin- guas pli simpel da chapir la glieud da la Svizra tudestga.

En il Grischun na chaschunass la re- glamentaziun d'emprender l'emprim

ina lingua estra nagins problems, ha ditg Theo Maissen. Gist las regiuns ru- mantschas enconuschian già dapi de- cennis l'uschenumnà «Frühdeutsch». Tuttina saja quai pli prudent da stritgar quest passus, pertge uschiglio dettia quai be resistenzas nunutilas. Il surviver da las minoritads dependia plinavant era dals facturs economics regiunals. En quest connex fissi da beneventar, sch'ins domiciliass in center da cumpetenzas per plurilinguitad en ina regiun da mi- noritads.

Da quest center han dentant era au- ters chantuns mustgas. Uschia ha era Schwaller fatg attent ch'in tal center chattass immediat sutterg a l'Universi- tad da Friburg. Il passus davart il center da plurilinguitad è dentant formulà a moda nunlianta, ed i n'è anc betg ditg che la confederaziun finanzieschia u su- stegnia lura propi in tal center.